

OPTIMALIZACE OCHRANNÝCH PÁSEM VODNÍHO ZDROJE VRANOV VE SMYSLU PLATNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A PRAKTICKÝCH ZKUŠENOSTÍ

Ing. Jiří Novák¹⁾, Ing. Petra Oppeltová, Ph.D.²⁾

¹⁾ VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s.,
Brno, Soběšická 820/156, PSČ 638 01

²⁾ Mendelova univerzita v Brně, Ústav aplikované a krajinné ekologie,
Zemědělská 1, Brno, 613 00

Anotace

Vedle změny koncepce ochrany vodních zdrojů v minulosti došlo k zásadním změnám v procesu stanovení ochranných pásem, o čemž jsme informovali na minulé konferenci. Za uplynulé dvouleté období jsou již určité praktické zkušenosti v předmětné oblasti. Vlastníci a provozovatele vodárenské infrastruktury jsou povinni zabezpečit plynulé zásobování pitnou vodou v potřebném množství a odpovídající kvalitě a k tomu využívají řadu opatření z oblasti prevence, technických, nebo technologických postupů.

Jedním z nejdůležitějších, perspektivních a zcela specifických zdrojů v regionu VAS je odběr povrchové vody z víceúčelové nádrže Vranov. V minulosti měl tento zdroj vždy stanovenou preventivní ochranu, která byla měněna podle právních předpisů, místních podmínek i provozních zkušeností. U dosavadních ochranných pásem (dále jen OP), platných od roku 2000, je nyní připravována jejich změna – optimalizace OP. VAS jako subjekt povinný ze zákona připravuje návrh dokumentace a se zkušenostmi bychom chtěli účastníky konference seznámit.

Vodní zdroj Vranov, dosavadní vývoj jeho ochrany [3]

Vodní zdroj povrchové vody Vranov je skutečně specifický – nejen z regionálního pohledu VAS, dá se říci, že i v rámci celé ČR. V současné době slouží téměř pro 100 tis. obyvatel a s ohledem na jeho perspektivnost se bude tento počet nadále zvyšovat. Na druhou stranu má zmíněné vodní dílo celou řadu dalších využití a slouží tak pro další účely. Jedná se tedy o víceúčelovou nádrž s vodárenským odběrem, na jejíž hladině probíhá prakticky neomezená rekreace, v bezprostředním okolí nádrže se nachází téměř 5 tisíc objektů, převážně rekreačních, resp. sloužících jakou službu pro rekreaci (hotely, penziony, restaurace apod.), tedy rizikových objektů s produkcí odpadních vod. Navíc přibližně polovina plochy povodí nad vodárenským odběrem leží mimo území ČR – v Rakousku. Protože se nejedná o vodárenskou nádrž, péče o OP tohoto vodního zdroje nenáleží s.p. Povodí, ale subjektu, který vlastní povolení k odběru vody. Tím jsou Vodovody a kanalizace, svazek obcí se sídlem v Třebíči, který ve smyslu zákona o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu (zákon č. 274/2001 Sb., v platném znění) přenesl tuto svoji povinnost na provozovatele vodárenské infrastruktury – VODÁRENSKOU AKCIOVOU SPOLEČNOST, a.s. (dále jen VAS). Vodárenský odběr z nádrže je v provozu od roku 1982.

Původní ochrana předmětného vodního zdroje byla stanovena v Rozhodnutí o povolení stavby skupinového vodovodu Vranov – Moravské Budějovice – Dukovany (dnes jde o

SV Třebíč) Okresního národního výboru v Třebíči v roce 1974. V té době se stanovovala ochranná pásma (resp. pásma hygienické ochrany – dále jen PHO) celoplošně, tedy v rámci celého povodí zdroje. V případě odběru Vranov se jednalo samozřejmě pouze o část povodí na území naší republiky (cca 53 % plochy povodí nad vodárenským odběrem, který je umístěn v rámci vzduší asi 3,9 km od hráze). Zdroj měl stanoveny tyto stupně ochrany: PHO I a), PHO I b), PHO II a), PHO II b), PHO III. Při budování infrastruktury a zřizování ochrany vodního zdroje bylo např. vymístěno několik hřbitovů v povodí nad nádrží.

První revize následovala po zprovoznění vodárenského odběru. Z rozhodnutí tehdejšího vodohospodářského orgánu Jihomoravského krajského národního výboru ji zajišťoval tehdejší správce zdroje – krajský podnik Jihomoravské vodovody a kanalizace (dále jen Jm VaK). Zmíněný vodohospodářský orgán stanovil PHO ve smyslu tehdy platné „metodiky hygienického orgánu“ – Směrnice č. 51/1979. Opět se jednalo o celoplošná PHO s rozdělením na PHO I. st., PHO II. st. vnitřní a vnější část a PHO III. st., které zasahovalo až do pramenné oblasti Moravské Dyje v okrese Jihlava. Jako významné ochranné opatření v těchto PHO je možné např. uvést zrušení lodní dopravy na nádrži, která probíhala v letech 1934 – 1992. Rozhodnutí o revizi PHO vydal OVLHZ Jm KNV v listopadu 1988, po celé řadě odvolání, která byla zamítnuta odvolacím orgánem – Ministerstvem životního prostředí, bylo potvrzeno a právní moc nastala dne 30. 5. 1991

Koncem minulého století začala další změnu PHO připravovat již VAS (v podstatě jde po stránce provozu o nástupce Jm VaK). Příslušným vodoprávním úřadem byl v té době Okresní úřad Znojmo, referát životního prostředí. Nejprve byla zrušena PHO II. st. vnější a PHO III. st. a následně bylo vydáno rozhodnutí o změně OP. Protože již platila současná koncepce ochrany vodních zdrojů nikoli celoplošná, ale bodová, nebo také zonální, došlo k novému stanovení OP I. st. kolem vodárenského odběru a OP II. st., území č. 1, které přibližně zahrnuje celou zátopu nádrže včetně přilehlé břehové části – hranice OP je vedena po hranicích pozemků Povodí Moravy, s.p. Zasahuje do katastrálních území 9 obcí kolem nádrže Vranov. Rozhodnutí vodoprávního úřadu bylo vydáno v roce 2000, odvolání dvou účastníků řízení řešil územní odbor Ministerstva životního prostředí a konečné rozhodnutí nabylo právní moci v prosinci 2000. Touto změnou OP bylo mj. umožněno navrácení veřejné vodní dopravy na nádrž Vranov a na pozemcích zahrnutých do OP vznikla ze zákona (podle správního řádu – zákon č. 71/1967 Sb., v platném znění a zmocnění v zákoně o vodách – po jeho novele zákonem č. 14/1998 Sb.) věcná břemena, která byla zanesena do katastru nemovitostí.

Za uplynulých cca 13 let došlo jednak ke změně celé řady právních předpisů a dále byly získány nové zkušenosti v místních podmínkách. V roce 2013 tak bylo mezi VAS a vodoprávními úřady (MěÚ Znojmo jako dozorového orgánu a KÚ Jihomoravského kraje jako vodoprávně příslušného úřadu) dohodnuto, že se začne připravovat změna – optimalizace ochranných pásem tohoto vodního zdroje. V současné době proto probíhá shromažďování podkladů, připravuje se riziková analýza kolem místa odběru a rozšiřuje se spolupráce se správcem povodí – Povodím Moravy, s.p., který do určité míry monitoruje povodí na území ČR a má určité informace o rakouském území v rámci příhraniční spolupráce.

Praktické zkušenosti kolem ochrany za poslední období

Základem pro optimalizaci OP bude vyhodnocení účinnosti dosavadních OP, riziková analýza v bezprostřední blízkosti nádrže a spolupráce s Povodím Moravy, s.p., který

získal v rámci Programu „Evropská územní spolupráce Rakousko – Česká republika“ finanční prostředky na monitoring celého povodí nad nádrží Vranov. Bude třeba nově pojmenovat a rozpracovat řadu rizik, která v dosavadním rozhodnutí o OP buď řešena nebyla vůbec (v době stanovení OP nebyla známa nebo spadají do vzdálenější části povodí, mimo dosud stanovená OP), nebo – z pohledu současných požadavků veřejnosti – nebyla řešena dostatečně či v souladu s dnes platnými právními předpisy. Předpokládá se, že dojde k optimalizaci současné ochrany – tedy že výsledkem bude opět stanovení OP I. st. a OP II. st., území č. 1, a to ve stejném rozsahu. Dojde tedy ke stanovení nových podmínek a ochranných opatření v těchto OP. Po dokončení projektu Povodí Moravy, s.p. „Společná opatření v oblasti ochrany vod na hraniční řece Dyji“ bude s největší pravděpodobností dostatek informací o širším území povodí a následně by mohlo dojít ke stanovení dalších území OP II. st.

Při přípravě dosud platných OP byla jako hlavní rizika vytipována:

- produkce a následná likvidace odpadních vod, a to s ohledem na výše uvedený počet rekreačních a podobných objektů (kolem nádrže cca 5 tis. a v OP II. st., převážně na pozemcích Povodí Moravy, s.p. asi 900)
- nakládání se závadnými látkami, především ropnými produkty, a to v souvislosti s obnovenou veřejnou vodní dopravou, ale i jinde (např. elektrocentrály na rekreačních chatách apod.)
- rekreace na nádrži a jejím okolí obecně (ať již užívání vodní hladiny nebo břehů nádrže).

Je třeba zdůraznit, že v době zpracování návrhu dokumentace OP před rokem 2000 jsme se maximálně snažili „vymyslet a pojmenovat“ tehdy snad jen teoretické možnosti ohrožení, ale dnes musíme připustit, že veřejnost umí jít do ještě větších absurdit a tedy na řadu dnešních problémů není v pravomocném rozhodnutí o stanovení OP naformulováno ochranné opatření nebo dostatečný postup pro zmírnění negativních dopadů na povrchový vodní zdroj.

Charakteristika vybraných rizik [4]:

Veřejná vodní doprava

Po několika nezdařených pokusech, kdy se o obnovení plavby pokoušely spíše „dobrodruzi“ než „profesionální rejdaři“, došlo v roce 2006 k obnovení veřejné vodní dopravy (dále jen VVD). Protože tlaky veřejnosti na tento druh rekreace a turistickou atrakci byly značné, v platném rozhodnutí o změně OP jsou uvedeny podmínky pro provozování VVD. Při zpracování návrhu dokumentace OP jsme vycházeli ze zákonného ustanovení, podle kterého, na rozdíl od minulosti, může vyvolat vodoprávní řízení k OP (jejich stanovení, změně nebo zrušení) pouze v zákoně uvedený subjekt, v tomto případě tedy VAS jako držitel povolení k nakládání s vodami. Provozovatel VVD – Lodní doprava Vranov, s.r.o. od počátku aktivně spolupracoval jak s vodoprávním úřadem, tak i s VAS jako subjektem odpovědným za ochranu vodního zdroje a Povodím Moravy, s.p., který je správcem povodí, nádrže i pozemků potřebných pro VVD. Ve smyslu podmínek rozhodnutí byla vybavena plavidla, likvidovány odpadní vody a minimalizována další rizika. Provozovatel VVD následně sám přinášel novinky či opatření ke snižování rizik z VVD. Nejprve provozoval jednu straší lodí, která byla celkově opravena a další rok doplnil flotilu o novou loď vlastní výroby. Obě lodě jsou vybaveny závěsnými ekologickými benzinovými motory, na palubě přepravují do 40 l pohonných hmot ve speciálních kanistrech, které jsou současně nádržemi, a tak nedochází k manipulaci s ropnými produkty a nepřevazuje se jejich velké množství

(např. kolem 200 l nafty u jiného typu lodí). Nevznikají tzv. nádní vody, které jsou velkým nebezpečím pro povrchové vody nádrží. Odpadní vody z toalet na lodích byly původně odčerpávány fekálním vozem na určeném místě – pod vodárenským odběrem, později bylo vybudováno zařízení na jejich přečerpávání do kanalizace a odvádění mimo území OP. V souhrnu lze konstatovat, že za období tohoto způsobu provozování VVD nedošlo k jediné havárii, úniku závadných látek ani ke stížnostem na ohrožování vodního zdroje. Tento způsob provozování VVD nebyl důvodem k optimalizaci OP.

V posledních dvou letech se však na nádrži objevil další provozovatel VVD, který má zcela opačný přístup a způsob jednání. Především na hladinu umístil plavidla stará cca 60 let, která sice získala po několika odloženích platné doklady, ale s objemem 200 l nafty, jejím přečerpáváním, nedokladovaným nakládáním s odpadními a nádními vodami a mnohdy s nerespektováním platných opatření k ochraně vod či právních předpisů, jsou násobně větším rizikem pro vodní zdroj. Problémy s tímto provozovatelem má nejen VAS a vodoprávní úřad, ale i Povodí Moravy, s.p. jako správce nádrže a pronajímatel pozemků, Policie ČR nebo Státní plavební správa. I přes zvýšené úsilí všech zainteresovaných je v poslední době situace napjatá, dochází ke střetům, stížnostem, dokonce jedna z lodí shořela přímo na hladině, vzniklo několik ropných havárií (některé bez zjištění původce, při poslední v listopadu 2013 byla Policií ČR a Státní plavební správou jako původce úniku ropné látky klasifikována jedna z lodí tohoto provozovatele VVD). Je tedy třeba konstatovat, že provozování VVD na Vranově je v současné době rizikem a rovněž důvodem ke zpřísnění ochranných opatření v OP. Snahou je prohloubit spolupráci s Povodím Moravy, s.p. jako správcem nádrže a pozemků kolem nich a také se Státní plavební správou, které má ze zákonů celou řadu možností, zmocnění i povinnosti v oblasti VVD.

Rekreační objekty v OP

Původní objekty vznikaly v padesátých a šedesátých letech minulého století. Snad některé výjimečně i bez povolení, ale většina byla povolena podle právních předpisů, poplatně dobř. Jednalo se nejčastěji o jednoduché stavby „k přespání pro rybáře“. Stavebně byly povolovány na dobu určitou s tím, že v případě nutnosti budou jejich majiteli odstraněny. V dalším období se postupně začaly modernizovat, přestavovat a v souvislosti se zahájením odběru vody pro úpravnu vody Štítary (součást skupinového vodovodu Třebíč) se staly ohrožením pro surovou vodu. V platném rozhodnutí o OP je tento problém v OP II. st., území č. 1 řešen následovně (jen stručně):

- nové objekty, kde dochází k produkci odpadních vod (chaty, hotely, restaurace apod.) nebudou povolovány a budovány, s výjimkou lokalit k tomu určených územním plánem
- stávající objekty musí být užívány, udržovány a zabezpečeny podle podmínek stavebního povolení nebo kolaudace a za dodržování obecné ochrany vod. Nad běžnou údržbu ve smyslu stavebního zákona nesmí být prováděny nástavby, přístavby a stavební úpravy včetně budování elektropřípojek, vodovodních přípojek, **pokud není zajištěna zákonná likvidace odpadních vod**. Ve dvou lokalitách (Bítovská a Vranovská pláž) jsou vybudovány kanalizace zakončené na ČOV, v ostatních případech jde pouze o možnost chaty vybavit nepropustnými žumpami na vyvážení. Problémem je dostupnost těchto objektů pro fekální vůz – snad více než polovina chat nemá zajištěn příjezd. V několika případech bylo povoleno vybudování přečerpávání odpadních vod – systém žumpa u chaty, pevný výtlač do místa, kam přijede fekál a zde druhá žumpa nebo odpovídající zařízení na přečerpávání. **U ostatních chat je tedy možná pouze běžná údržba.**

Je samozřejmé, že každý jednotlivý případ nelze do vodoprávního rozhodnutí popsat. Zprvu jsme byli přesvědčeni, že podmínky rozhodnutí jsou dostatečné a ve spolupráci s obcemi, vodoprávním a stavebními úřady bude možná jednotlivá stavební řízení zvládnout a ochranu vodního zdroje zajistit. Praxe však přinesla takové záměry některých majitelů chat, že nebylo snadné (a někdy ani možné) zvládnout správní řízení podle právních předpisů a podmínek platného rozhodnutí o OP. Dále je uvedeno několik příkladů, které se skutečně vyskytly a pro které bude třeba v „nových OP“ stanovit jednoznačné podmínky. Ty navíc musí být zcela odlišné od minulosti naformulované, protože změna OP bude provedena opatřením obecné povahy a podmínky musí být stanoveny tak, aby měly obecnou závaznost, nikoli pro konkrétní osoby, objekty apod. jako v minulosti.

I nadále bychom chtěli zachovat, aby se zde nestavěly nové stavby, v nichž dochází k produkci odpadních vod. Asi nejjednodušším případem nové stavby je „stavba na zelené louce“. Tam by asi problém nebyl. Existují však případy, kdy stavebník žádá o:

- stavební úpravu, „objeví“ zničené dřevěné stěny a stavbu odstraní, nebo
- žádá a stavební úpravu spočívající v odstranění stavby a postavení nové, a to buď na původních základech,
- nebo odstraní i základy.

Zde se rozcházejí názory stavebních úřadů, co je nová stavba a jaké objekty je možné povolit a jaké ne. Další možnosti, která se již vyskytla je např.:

- chata stojící na nepřístupném místě a zničil ji požár, povodeň, spadlý strom. Majitel žádá o „obnovení v původním rozsahu“, přitom tam není možný příjezd pro fekální vůz
- majitel měl povolenou chatu se suchým záchodem, nemá v ní vodu a má zájem o stavební úpravu. V podstatě téměř neprodukuje odpadní vody, chce do chaty umístit chemický záchod. Přitom stavební zákon neumožňuje vydat stavební povolení, pokud není zajištěna likvidace odpadních vod.

Toto jsou jen namátkově uvedeny některé záměry chatářů - stavebníků. Určitě jsme se setkali i s dalšími a zcela jistě jsou schopni vymyslet další.

Pro zpracování návrhu dokumentace OP je třeba mít jasno v tom, co můžeme očekávat, dále znát právní předpisy stavebního řízení a s nimi umět pracovat. Ani toto není jednoduché a jednoznačné. Asi nebudeme subjektem, který bude žádat soud o výklad zákonů a pokud nebude existovat judikát, budou prvoinstanční i odvolací stavební úřady postupovat podle svého uvážení a mnohdy i odlišně v jednotlivých případech. Při uvedeném počtu chat a tedy možností různorodosti stavebních řízení nebude jednoduché naformulovat ochranná opatření do návrhu dokumentace a následně do návrhu opatření obecné povahy.

Plavba plavidel se spalovacími motory

Ve smyslu vodního zákona (§ 7 odst. 6) a prováděcí vyhlášky č. 241/2002 Sb., přílohy č. 4 je na Vranově povolena plavba plavidel se spalovacími motory vedle výjimek (Státní plavební správa, Hasičský záchranný sbor, Policie ČR, správce povodí a provozovatel vodárenského odběru, kontrolní orgány apod., a to pouze ke služebním účelům) pouze pro plavidla veřejné vodní dopravy a pro plachetnice plující pomocí plachet a využívající pomocný lodní spalovací motor. Z tohoto ustanovení mohou existovat výjimky, které povoluje vodoprávní úřad po projednání se státní plavební správou.

V praxi se objevují žadatelé o takové výjimky s širokou škálou důvodů. Je nám jasné, že na výjimky není právní nárok, současně však jsou některé žádosti opodstatněné, důležité, případně i nápomocné k ochraně vodního zdroje. V takovém počtu subjektů,

kteří na Vranově přichází do úvahy, bude nutné i pro tyto případy stanovit obecná pravidla. Je tedy zřejmé, že pro zpracovatele návrhu dokumentace OP bude nutné nastudovat další oblast právních předpisů – týkající se plavby, jejich možností, potřeb.

Rizikem jsou někdy, případně některé obce, sdružení, případně úřady a další subjekty prosazující jiné zájmy

Vranovsko je příhraniční oblastí, s vyšším procentem nezaměstnanosti, rekreace do určité míry napomáhá rozvoji regionu. Pitná voda, vyrobená z tohoto zdroje, je navíc přednostně určena pro třebečskou oblast. Tak mnohdy může docházet k prosazování menšinových, případně i soukromých zájmů a tedy ke střetům zájmů. Pro zpracování návrhu dokumentace OP je tedy nezbytné se seznámit se všemi místními vlivy, zájmy, možnostmi a problémy.

Závěry

Širší veřejnost již vnímá, že se připravuje návrh na změnu OP. Obecně si místní občané, podnikatelé a další představují, že dojde ke zmírnění navržených opatření. Obáváme se však, že to nebude možné. Jak již bylo zmíněno, jedná se o perspektivní a nenahraditelný, ale i v plném rozsahu nezastupitelný vodní zdroj. Současně nároky na kvalitu pitné vody se stále zvyšují. Nůžky se tak v podstatě rozevírají a najít kompromis nebude jednoduché.

Vše, co bylo výše popsáno, souvisí s preventivními opatřeními pro zabezpečení kvality a množství pitné vody. Jak podle právních předpisů, tak i prakticky musí mít vodní zdroj takového významu zajištěnou preventivní ochranu (OP). Není to však jediný způsob k optimálnímu zajištění zásobování pitnou vodou. V úvodu byla zmíněna i technická a technologická opatření.

Mezi technická opatření v tomto případě může patřit propojení několika vodovodů s různými zdroji – vytváření soustav. Takovou soustavou je vodárenská soustava jihozápadní Morava, kdy jde o propojení skupinových vodovodů na okrese Žďár nad Sázavou se zdroji – vodárenskými nádržemi Vír a Mostiště. Přitom vodárenská nádrž Mostiště je druhým zdrojem skupinového vodovodu Třebíč, tedy společně zásobuje tento region s Vranovem.

Je však třeba využívat i technologická opatření. Ta jsou nezbytná, účinná, ale samozřejmě velmi nákladná. Veškerá povrchová voda se musí upravovat na úpravných vod. V poslední době v regionu VAS, na základě všech výše popsaných důvodů, dochází za spolupráce s vlastníky infrastruktury, k modernizacím technologií úpraven vod. Tento proces se nevyhnul ani oblasti Vranova. Modernizace technologie ÚV Štítary již byla dokončena a její výsledek a přínos je předmětem dalšího příspěvku na této konferenci.

Literatura

- [1] zákon č. 254/2001 Sb., v platném znění, dále jen vodní zákon
- [2] vyhláška č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny OP
- [3] archivní dokumenty VAS k ochranným pásmům vodárenského odběru Vranov
- [4] Interní provozní podklady, informace, výsledky monitoringu VAS